

Ярослав СТЕХ

У 100-ЛІТТЯ УКРАЇНСЬКОГО ПАТРІОТА ДОКТОРА МАТВІЯ ЛОТОВИЧА

Численні дослідники відкривають все нові й нові імена призабутих визначних діячів, провідних патріотичних постатей, які займали у визвольних змаганнях українського народу передові місця. Багато десятиліть методично і цілеспрямовано цілі штаби людей працювали над тим, щоб знецінити масовий героїзм і звузити коло українських патріотів, котрі влилися в потік визвольних змагань 40–50-х років – проваджених УПА.

Серед плеяди славетних лицарів, які боролися за незалежність України в рядах УПА, закарбувалося золотими буквами ім'я доктора Матвія Лотовича.

Він народився 22 серпня 1903 р. в селі Гаї Ходорівські на Тернопільщині в українській патріотичній родині. Велику любов до свого народу Матвію у спадок передали батьки. Під час визвольних змагань у родинному домі Матвія знаходилася впродовж довшого часу криївка УПА, в якій перебували провідні члени підпілля, і ворогові не вдалося розкрити цієї криївки. В цій хаті народився також Володимир Лотович – “Кожем'яка”, який героїчно загинув 29 березня 1947 р. в бою з московсько-більшевицькими сатрапами. З непам'ятних часів у селі в основному жило українське населення і панував український дух. У цьому ж селі почав навчатися у початковій школі Матвій, а завершив її в Тернополі, де у 1924 р. закінчив гімназію. Матвій добре вчився і мріяв стати лікарем, аби допомагати своєму народові в поборюванні всяких недуг, які в той час десяткували наших селян. Після успішного закінчення середньої освіти він вступив на медичні студії у Варшаві, а у 1927 р. продовжив студії у Львові, які в 1932 р. завершив дипломом лікаря. У цьому році він одружується з Анізією з роду Давидовичів. Після відбуття лікарського стажування, працював у Львівському шпиталі, а згодом був переведений до Нового Милятина біля Львова.

Роки навчання в гімназії і медичні студії Матвія були позначені глибокими переживаннями, спричиненими жорстокою мартирологією українського народу. З одної сторони, польські шовіністи шаліли у своїй хворобливій ненависті супроти українців, перепроваджуючи акти дискримінації та насильницьку колонізацію. З другої сторони, московсько-більшевицька імперія масово розстрілювала, мордувала провідну українську еліту, в смертельних муках винищувала мирних українських хліборобів, безневинних робітників та інтелігенцію.

Д-р Матвій Лотович з молодих років активно включився в громадську діяльність. Спочатку в молодіжних організаціях, а згодом жертовно працював в Українському лікарському товаристві, одночасно співпрацюючи з тією час-

тиною патріотів, які повели боротьбу проти поневолювачів України. Гурт українських лікарів солідаризувався з тими, які змушені були видати атентат на міністра Перацького та інших шовіністів, щоб змусити окупанта респектувати національні та економічно-освітнянські потреби українського народу в польській займанщині. Була це надзвичайно складна і жертвна боротьба за права поневоленої нації.

Події Другої світової війни, ще більш загострили й ускладнили політичну ситуацію на українських землях. Д-р М.Лотович з 1940 до кінця 1944 р. працював старшим лаборантом Львівського медінституту. В період німецької окупації активно задіяний в Українському Центральному Комітеті, а з половини 1944 р. нав'язав тісну співпрацю з підпіллям ОУН-УПА. За дорученням станичного "Дуба" лікував вояків та командирів УПА, надавав допомогу медичним підпільним пунктам.

Завдяки його відданій і наполегливій професійній праці вдалося повністю ліквідувати епідемію шкірної хвороби, яка спалахнула в Рожанці Вишній. З 1945 до 1948 р. д-р М.Лотович працював асистентом кафедри пропедевтичної терапії та завідував терапевтичним відділом Львівського медінституту. Використовуючи свою посаду, він одночасно лікував духовенство підпільної Греко-Католицької Церкви, командирів і воїнів УПА. Про це засвідчують слова митрополита В.Стернюка: "Лікаря М.Лотовича я знав ще зі середини п'ятдесятих років. Це були важкі роки для нашого народу. Він дбав не тільки про тіло, але й про душу. До тяжкохворих він запрошував священників. Доводилося і мені йти до клініки, одягнутому в білий халат. Любов до Бога і до ближнього, чуйність та уважність до хворих – усе це було в д-ра М.Лотовича не на словах, а на ділі" (Див. "Альма-Матер", червень-липень, Львів, 2003). Високу оцінку д-ру М.Лотовичу дають відомі підпільниці Ольга Ільків, Дарія Гусяк та син головного командира УПА – генерала Романа Шухевича – Юрій. Останній також високо цінує підпільний хист дочки доктора п. Галі, яка відзначалася неабияким талантом і хистом в контактах з підпільниками. Лікар Любомир Плюта, будучи студентом Медичного інституту у Львові, мав зв'язки з ОУН-УПА. У своїх спогадах він пише про свого вуйка д-ра М.Лотовича: "У квітні 1946 р. я разом з "Молочаркою" проводив хворого на рентген. Тим хворим був Роман Шухевич – він страждав від болю ноги. Потім була проведена рентгеноскопія грудної клітки в кабінеті д-ра Я. Криштальського, під час пересвітлення провідник довірив мені держати пістоль".

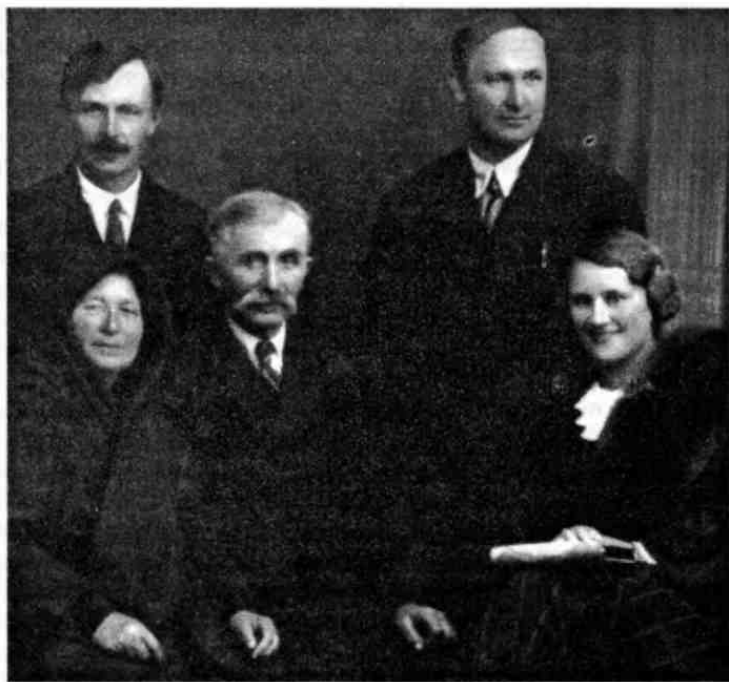
Дочка доктора Галя не лише виконувала обов'язки зв'язкової, але їй часто доводилося разом із своєю мамою стерилізувати "штрикавки", чистити медичні інструменти і все це, разом з ліками та медичною літературою, обережно пакувати у лікарську валізочку, а на окремих пакунках за вказівкою

Доктор Матвій Лотович
м. Львів, 1944 р.

батька, надписували умовні адреси. Пані Галя добре у своїй пам'яті зберегла образ Марти Пашківської, Галини Дидик, Катерини Зарицької, Одарки Гусяк, які часто в організаційних справах відвідували батьківський дім, що знаходився у Львові при вул. Острожського, 5. Пані Галя добре пам'ятає не лише зв'язкових, які контактувалися з батьком, але численних командирів і воїнів УПА, яким батько надавав лікарську допомогу. З половини 1946 р. М.Лотовича призначено лікарем Головного Проводу ОУН-УПА, і від того часу його квартиру відвідував також Головний Командир УПА – генерал Роман Шухевич. Зв'язок між доктором і Головним Командиром УПА здійснювали “Ганна”, “Молочарка”, “Дарка”, “Марта”, “Роксоляна” та інші. Д-р. М.Лотович відважно виконував надзвичайно небезпечні завдання, він не лише лікував, але проводив лабораторні дослідження на кафедрі проптерапії й у клініці доктора Криштальського, у випадку потреби під чужими прізвищами приймав у лікарню хворих, лікував їх та допомагав УЧХ, подаючи професійний інструктаж для медичної служби УПА.

Ці контакти треба було проводити з винятковою конспірацією, адже за такими як д-р. М.Лотович був встановлений поліцейний нагляд. Згодом було викрито, що старший лейтенант Жарінов у своєму рапорті Ч. 6517 доносить: “Матвій Лотович лікував: ігумена Пелеха – заступника протоігумена Девохта; монаха Смоля із с. Байкове на Тернопільщині...” (Див. “За Вільну Україну”, 11-12 жовтня 2002 р.). Незважаючи на величезну напругу в праці, д-ру М.Лотовичу вдається 1948 р. захистити кандидатську дисертацію на тему “Гіпертиреози та їхнє лікування”. Спираючись на джерела світової науки, д-р М.Ло-

На фото: родина Лотовичів (зліва направо): брати Павло і Матвій (стоять), батьки Марія і Михайло, дружина Анізія (сидять). Фото 1939 р.

тович на високому рівні опрацював свою дисертацію. Він вільно володів польською, російською, чеською та посередньо знав англійську та німецьку мови. І ще одна деталь, на яку слід звернути увагу: в той період існував наказ писати всі праці російською мовою, а д-р. М.Лотович свою дисертацію опрацював українською.

На превеликий жаль, 7 квітня 1948 р. над ранком НКВД оточило помешкання д-ра М.Лотовича. Після ревізії його було арештовано і ув'язнено "на Лонцького", де він перейшов найстрашнішу наругу і тортури. Російські кати при допомозі зрадників по-садистськи знущалися над ученим. Д-р. М.Лотович поведив себе мужньо і в тюрмі, і у таборах в ГУЛАГу, куди його відправили за присудом "тройки" на 25 років. Він не нарікав, але уболівав за дружиною і двома донями, а також за друзями, які залишилися у лавах борців за волю свого народу.

Особливої уваги заслуговує стаття "Стежкою пам'яті" Євгена Наконечного, надрукована у часописі "Народне здоров'я" в травні 2003 р. В ній сказано: "Доктор Лотович, як і сотні українських медиків, жив і боровся за Українську Державу і загинув у боротьбі за неї, закладаючи моральні підвалини вільної України, яку любив понад усе".

Під жорстоким натиском ворога наш славний національний герой доктор Матвій Лотович помер 9 вересня 1953 р. в особливому таборі Ч.7 у місті Тайшет Іркутської області. Ось що пише в листі репресований д-р Нойман до дочки Зоряни: "Я добре знав Вашого батька. Працював з ним у табірній лікарні, де і доктор Бачинський. Матвій Лотович був терапевтом і рентгенологом. Якось зібрали для хворого консилиум. Черга висловитись дійшла до Матвія Лотовича. Тільки почав говорити – дістав інсульт. Вжиті термінові заходи не допомогли. Залишилася скорбота про чудову людину і доброго спеціаліста" ("Л-УПА". – Т. 32. – С. 391).

Коли д-р М.Лотович перебував в ув'язненні, його дружину Анізію з десятилітною Зоряною і чотирнадцятилітною Галиною було заслано в Хабаровський край, звідкіля вони лише 1957 року повернулись на рідну землю. На жаль, глибокі знання, таємниці й роздуми, незавершений цілий ряд лікарських дослідів д-ра М.Лотовича ворог загорнув в іркутську землю, яка в пам'яті нашого народу від віків викликає страхіття. Такі національні велетні, як д-р Матвій Лотович, їхня ідея і безкомпромісна жертвовність повинні сконсолідувати весь український народ в осягненні мети, за яку вмирали найкращі сини та дочки України в рядах УПА.